

Dilemmaer

Ekte og falske dilemmaer

Et dilemma er en situasjon hvor det finnes tungtveiende grunner til å velge minst to av handlingsalternativene, men hvor du bare kan velge ett av dem. Valget kan stå mellom det rette og det rette. Noe viktig må vike. Hva bør du gjøre? Og hvordan kan du begrunne valget ditt i forhold til andre berørte parter?

I *Se gorillaen!* trekkes et skille mellom ekte og falske dilemmaer. De ekte kjennetegnes ved at det virkelig er vanskelig å finne frem til hva du burde gjøre. De er en utfordring både for tanken og for viljen. De falske er kun en utfordring for viljen. I slike situasjoner er det rimelig klart hva du burde gjøre, men det er likevel fristende å la være.

En tillitsvalg er blitt orientert om en nedbemanning som skal annonseres om to uker. Først da er det mulig å nå frem til det tjue som berøres. En av de berørte er en nær venn av den tillitsvalgte. Nå er denne personen i ferd med å si nei til et annet jobbtilbud, fordi han trives så godt der han er. Hva bør den tillitsvalgte gjøre? Å si fra om nedbemanningen nå vil være et brudd på taushetsplikten. Å la være innebærer at vennen kommer til å havne i et fryktelig uføre, som arbeidsledig i et lite lokalmiljø.

Er dette et ekte eller falsk dilemma? Jeg har møtt personer som mener det er soleklart hva den tillitsvalgte bør gjøre, og dermed ikke regner dette som et ekte dilemma. Det interessante er at disse igjen er helt uenige om hva den innlysende rette handlingen er. Noen mener at hensynet til arbeidsplassen og de andre berørte i saken tilsier taushet. Andre igjen hevder at det er vennskapet som er det viktigste moralske hensynet. Hvem har rett?

Navigasjonshjulet

Se gorillaen! tar for seg ulike verktøy som kan brukes for å komme til klarhet i en valgsituasjon. Et slikt verktøy er Navigasjonshjulet, som er utviklet av Einar Øverenget og Øyvind Kvalnes i Humanistisk Akademi.

Dette hjulet kan fungere som en påminnelse om hvilke beslutningshensyn som gjør seg gjeldende i en valgsituasjon. Et dilemma kan bestå i at den mest lønnsomme løsningen er umoralsk, at det moralsk sett beste alternativet er ulovlig, at du kan gå på et omdømmetap hvis du står på hva du mener er rett, og så videre.

I vår tid ser vi en tendens til å redusere normative spørsmål til jus. Alt som er juridisk sett er lov, regnes også for å være tillatt. Dermed holder det å konsultere sin advokat for å finne ut om en handlemåte er akseptabel. Denne tenkemåten er både snever og misvisende. Både intern i en organisasjon i forhold til omgivelsene forventes det at du kan begrunne et valg ut fra et bredere spekter av hensyn.

Se gorillaen! inneholder drøftelser av en rekke praktiske og konkrete valgsituasjoner i lys av Navigasjonshjulet.

En dilemmafortelling

Episode 1

Bjørn har jobbet i den samme banken i tjue år, og har utviklet et stort nettverk av lokale bedriftskunder. Nå er en konkurrent i ferd med å etablere seg i regionen. Bjørn får invitasjon til jobbsamtale. Han skjønner at den andre banken er ute etter å kjøpe seg inn i nettverket hans. Burde han si ja til invitasjonen deres om en samtale, eller vil det være illojalt mot arbeidsgiveren?

Episode 2

Bjørn sier nei til invitasjonen. Den går videre til kollegaen hans Kari, som har mye av den samme bakgrunnen. Hun vet at Bjørn har sagt nei til å gå i jobbsamtale. Selv er hun nysgjerrig på hva den andre banken har å tilby. Hvis hun går i møtet, risikerer hun at Bjørn tar det ille opp, og at samarbeidet kan bli anstrengt. Burde hun følge hans eksempel?

Episode 3

Kari sier ja takk til jobbsamtalen. Hun blir svært godt mottatt av konkurrenten. Lederen der forteller at han har hørt så mye pent om henne, og at hun vil få en nøkkelrolle hos dem. Kari ser igjennom smigeren, og skjønner at det først og fremst er nettverket hennes som gjør henne attraktiv. Hun går fra samtalen med et tilbud om ny jobb, med lønn som er 150 000 kroner høyere enn den hun har i dag. Burde hun si ja til det?

Episode 4

Kari banker på døren hos sjefen sin, Finn. Hun har bestemt seg for å bruke tilbudet fra konkurrenten som et forhandlingskort for å få høyere lønn her hvor hun er. Derfor har hun bedt om et møte. Hun ønsker ikke å skifte arbeidsgiver, siden hun trives godt med kollegaene og arbeidsoppgavene. Et lønnshopp hadde dog vært kjærkomment. Derfor denne planen. Hun forteller om lønnstilbudet fra konkurrenten, og sier at hun nok kommer til å si ja til det hvis ikke lønnen jekkes opp tilsvarende her. Finn lytter til det hun har å si. Hva skal han svare?

Episode 5

Finn ber om betenkningstid. Nå har han havnet i en klemme. Han vil svært gjerne beholde Kari i banken, og unngå at konkurrenten får et fotfeste i lokalsamfunnet gjennom hennes kontakter. Samtidig vet han at Bjørn har sagt nei til å gå i jobbsamtale, av lojalitetsgrunner. Finn vurderer Bjørn til å være en mer verdifull medarbeider. Hvis han gir etter for Karis krav, vil hun sitte med en vesentlig høyere lønn enn Bjørn. Burde han påskjønne begge med lønnstillegg? Og hvor kritisk er det egentlig å beholde Kari?